

KOSMOS

Tanrı, Ruh ve Makine
Arasında Bir İnsan

Novella

ALAN LEZAN

Sessizliğe Bir Adım

Amanda, otuz üç yaşımda bir Alman kadınıydı. Onunla metroda karşılaştım. Karşımda oturuyordu ve bana gülümsedi. Merakla düşündüm: Kimdi acaba?

“Bir yerden tanışıyor muyuz?” diye sordum.
Gülümsedi ve yanıtladı: “Hayır. Seni ilk kez görüyorum.
Yolculuk nereye?”

“Bilmiyorum,” dedim. “Sadece metroda dolaşıyorum.”
Kısa bir sessizlik oldu, sonra gözleri parladı: “O zaman gel,
bir yerde kahve içelim,” deyince;
“Memnuniyetle,” dedim.
Ve birlikte Kara Kafe’ye gittik.

“Adın ne senin?” diye sordu.
“Alan,” dedim.

Yine gülümsedi – bu kez yüzünün tamamı aydınlandı – ve şöyle dedi: “Bu isim nereden geliyor?”

Ben de şöyle cevap verdim:

“Aslında nereli olduğumu merak ediyorsun, değil mi?”

“Evet,” dedi ve yine o güzel gülümsemesiyle baktı.

“Alan, Kürdçe bir isim. ‘Alan’ Kürdçede ‘ova’, ‘düzlük’ ya da ‘genişlik’ anlamına gelir. Özgürlük, doğa ve açıklıkla özdeşleşmiş şiirsel bir isimdir – sınırları olmayan bir yer, açık bir alan. Ama Kelt geleneğinde ‘Alan’, Eski Bretonca ‘Alun’ ya da ‘Ailin’den gelir ve ‘küçük kaya’ ya da ‘uyumlu’ anlamına gelir. Norman etkisiyle İngiltere’ye taşınmış ve Orta Çağ’dan beri orada kullanılır olmuş.”

“Vay canına! Bu harika bir şey,” dedi.

Ben de yüzümde kocaman bir gülümsemeyle “Teşekkür ederim,” dedim.

Büyük şehrin gölgesinden bir ışık düşüncesi gibi çıkmıştı. Sarı, düz tıraşlı saçları, sokak lambalarının neon ışığında cilalanmış metal gibi parlıyordu – serin, berrak, tavizsiz. Sanki dünyanın fazlalıklarını üzerinden atmış, saf forma karar vermişti.

Dudakları – dolgun, yumuşak, yüksek sesli değil ama gizemli bir kırmızı, yalnızca geceleri anlatılan hikâyeleri biliyor gibiydi. Ve gözleri... büyük, parlak, neredeyse dünyevi ötesi. Sanki başka bir ritme açılan iki pencereydi; yalnızca onun duyabildiği içsel bir vuruşun yankısı.

Vücudu zarıftı, neredeyse çizilmiş gibiydi – hareketten oluşan bir siluet. Kıyafeti teknolojiyi anlatıyordu, bası, hiç bitmeyen geceleri. Onu sadece giymiyordu, yaşıyordu. Her kumaş parçası, ruhunun müziğini ileten bir titreşim gibi ritme uyuyordu. Bu kıyafet hareket için yapılmıştı, kendinden geçiş için, kaybolup yeniden bulunmak için. Titreşen dans pistleri ve hiç uyumayan sokaklar içindi. Sadece bir giysi değil – bir ifade, bir nabız, sahnenin bir parçasıydı. Gecenin yankısı, görsel bir ritimdi.

Üstünde koyu lacivert bir bluz vardı – sade ama Berlin’in üstündeki yıldızlı gökyüzü gibi. Tenine ikinci bir deri gibi yapışmıştı, sanki aurasının bir parçasıydı. Bu mavilikte bir derinlik vardı, bir vaat, söylenmemiş bir şeyin yankısı.

İki dövmesi vardı.

Biri, teninde yaşayan bir gölge gibi duruyordu – ince işlenmiş bir kertenkele, boynunun kıvrımına zarif bir çizgiyle

dolanıyordu. Yapay değil, onunla bütünleşmişti; sanki geceleriyle aynı maddeden yapılmıştı. Bu dövme bir süs değil, bir işaretti – neon ışığında nefes alan sessiz bir vahşilik yankısı...

İkinci dövme, sol üst kolunu süslüyordu, omzuna yakın bir yerde. Güneşi simgeleyen en güzel işaretti bu – parlak, güçlü, neredeyse teninde ışıldayan bir sembol. Çizgileri, sanki onun içinden doğan güneş ışınları gibiydi. Bu sadece bir resim değil, bir mesajdı: sıcaklık, enerji, yaşam.

4

O ne bir asi, ne bir ilham perisi, ne de bir ikonu – ama aynı anda hepsiydi. Gece boyunca yürüyen bir kızdı, sanki kendisi bir şarkıymış gibi.

Birbirimizi süzerken sordum:

“Amanda, sence acı çekmemek bir insan hakkı mıdır?”

Amanda gülümsedi.

“Kesinlikle. Tüm bilimsel ve teknolojik ilerlemelere rağmen, dünya genelinde insanlar hâlâ açlık, susuzluk, yoksulluk, işsizlik ve evsizlik gibi temel sorunlarla mücadele ediyor. Bu tablo, insanlığın büyük bir kısmının mutlu olmadığını gösteriyor. Bana göre, acıdan özgür olmak en temel insan haklarından biridir.”

Amanda’nın Almancası yükseldi, berraktı – belli ki çok zeki bir kadındı. Dikkatle dinliyordu. Bir sonraki sorumu özenle sordum:

“Peki, tüm bu acıların temel nedeni ne olabilir?”

Amanda yine gülümsedi. “Sadist ya da mazoşist eğilimleri bir kenara bırakırsak, acının en büyük nedeni eşitsizliktir. Küçük bir azınlık üretim araçlarını kontrol ediyor ve büyük

çoğunluğu sömürüyor. Bu sömürü sistematik acı yaratıyor.”
“Vay canına!” dedim şaşkınlıkla. “Marksist misin?”

Amanda başını salladı.

“Hayır. Bu sadece bir gerçek.”

“Peki, böyle bir durumda mutluluk nasıl mümkün olabilir?”

Amanda yanıtladı:

“Hayatın anlamı temelde mutlu olmaktır. Aç bir insan ne felsefe yapabilir ne de mutlu olabilir. Mutluluk sadece sahip olmakla, şöhretle ya da zenginlikle gelmez. Öyle olsaydı, tüm zenginler ve ünlüler mutlu olurdu – ama gerçek tam tersini gösteriyor. Gerçek mutluluk, iç huzurdan, temel ihtiyaçların karşılanmasından ve anlamlı bir yaşamdan doğar. Bu konuda dört büyük filozofun görüşleri özellikle aydınlatıcıdır:

Aristoteles, mutluluğu ‘Eudaimonia’ olarak tanımlar – iyi ve erdemli bir yaşam. Ona göre mutluluk, akıl ve erdemle sürdürülen bir yaşamın sonucudur. Ama açlık ve sefalet içinde erdemli bir yaşam neredeyse imkânsızdır.

Sokrates, mutluluğu ruhun iyiliğiyle ilişkilendirir. Gerçek mutluluk dış koşullardan değil, içsel bilgelikten doğar. Ancak bu bilgelik, temel ihtiyaçlar karşılanmadan gelişemez.

Epikür, mutluluğu acısız sade bir yaşamda görür. Ona göre en büyük haz, acının yokluğudur. Temel ihtiyaçlar karşılandığında insan acıdan kurtulabilir ve mutluluğu deneyimleyebilir.

Nietzsche ise mutluluğu zorlukları aşma gücü olarak tanımlar. Acı insanı dönüştürür, yaratıcı kılar. Ama eşitsizlikle dolu bir toplumda bu işlemez. Özgürlük ve haklar olmadan yaratıcı bir yaşam mümkün değildir.”

“Çok güzel açıkladın,” dedim. “Peki Dalai Lama’nın bu konudaki görüşünü biliyor musun?”

Amanda başını salladı.

“Dalai Lama, mutluluğun temelini iç huzurda ve dünya barışında görür. Der ki: Yoksulluk ve sefalet mutlu bir yaşama yol açmaz. Temel ihtiyaçlar her yerde karşılanmalı – bu tüm kültürler için geçerlidir. Şöyle der: ‘Dünyadaki tüm insanlar için büyük refah diliyorum.’ Bu hem insani hem de evrensel bir çağrıdır.”

6

“Çok teşekkür ederim,” dedim. “Sence zenginliğin adil dağılımı mümkün mü?”

Amanda ciddileşti.

“Bazıları bunu ütopya olarak görüyor. Örneğin, Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın eski başkanı Klaus Töpfer, Batı’nın yaşam standardının Çin’deki 1,4 milyar insana aktarılmasının imkânsız olduğunu söylüyor. Batı’daki orta sınıf bolluk içinde yaşarken, Kürdistan gibi kaynak zengini bölgelerde insanlar açlık ve susuzlukla mücadele ediyor. Bu devasa eşitsizlik, gelecekte toplumsal huzursuzluklara yol açabilir.”

“Peki Çin’in ekonomik hedefleri bu durumu nasıl etkiliyor?”

Amanda yanıtladı:

“Çin, 2035’e kadar teknolojik liderlik ve sürdürülebilir büyüme gibi iddialı ekonomik hedefler peşinde. Bazı tahminler, ekonomik gücün dört katına çıkabileceğini öngörüyor – bu da küresel hammadde piyasalarında derin etkiler yaratabilir. Çin’in metaller, petrol ve diğer kaynaklara olan artan talebi, kıtlıklara yol açabilir ve fiyatları dünya

apında etkileyebilir. Bu, alternatif stratejiler geliştirilmezse sanayileşmiş lkelerin yaşam standardını da tehdit edebilir.

evre politikacıları, Çin'in nüfusuna oranla Almanya seviyesinde otomobil üretmesi durumunda, teorik olarak yaklaşık 600 milyon araç üretileceğini belirtiyor. Böyle bir genişleme, özellikle elik, alüminyum, lityum ve petrol gibi hammaddelerde devasa bir talep yaratır. Küresel rezervlerin bu ihtiyaı karşılayıp karşılayamayacağı ise belirsiz.”

7

[Pencere kenarından loş bir ışık süzülüyor. Dış dünya sakin görünüyor – ama bu sakinlik aldatıcı.]

Anlatıcı, sıkıntının uyuşukluğundan bir anda uyanıyor – sanki bu sohbet onu gri bir hlden çekip çıkarmış gibi. Her kelimeyle daha çok içine giriyor. Kara Kafe'deki her şey silikleşiyor: sesler, konuklar, hatta garson bile arka plan gürültüsüne dönüşüyor. Sadece ikisi kalıyor – dil ve bakışlardan oluşan bir odada.

Amanda, sessizce, neredeyse teslim olmuş bir tonla:

“Peki bu evre için ne anlama geliyor?”

Ben, kısa bir sessizlikten sonra:

“Refah yayılıyor – ve onunla birlikte kirlilik de. Arabalar, uçaklar, sanayi: CO₂ ve ince tozun en büyük kaynakları. Böyle devam edersek, ekolojik denge bozulacak. Belki yarın değil, belki öbür gün değil ama yakında. Ve o zaman... gezegenimiz ker.”

Amanda bana ciddi bir bakışla döndü: “Peki güçlüler ne diyor buna?”

Ben, acı bir tonla:

“Batı’daki bazı muhafazakâr sesler, gelişmekte olan ülkelerin büyümesini yavaşlatmak gerektiğini savunuyor – gerekirse yaptırımlarla, baskıyla, şiddetle. Böylece üstünlüklerini koruyorlar. Ama bu yerel savaflara, açlığa, göçe yol açıyor. Bu, dünyanın en zayıflarının sırtında oynanan küresel bir çıkmaz.”

Amanda, sakın ama kararlı: “Peki sence ne yapılmalı?”
Derin bir nefes alıyorum:

8

“Evet, dünyanın kaynakları sınırlı. Ama mutluluk bolluk gerektirmez. Bir insanın ekmeğe, temiz suya, bir çatının altına, eğitime, özgür konuşmaya – ve tiyatroya, sinemaya, kültüre erişimi varsa – o insan onurlu yaşar. Ve bu yeterlidir. Eksik olan madde değil. Eksik olan adalet. Eksik olan adil bir paylaşım. Dünya yeterince zengin – ama açgözlülük için değil.”

Ben, düşünceli bir hâlde: “Sence bu düşünce gerçekçi mi?”

Amanda, sakın ama kararlı bir sesle: “Dünya için bu bir ütopya gibi görünebilir – ama Kürdistan’da mümkündür. Çünkü Kürdlerin toprağı her anlamda zengindir: kaynak bakımından, kültür bakımından, tarih bakımından. Asıl sorun sömürgeciliktir. Ona karşı durmak sadece siyasi bir eylem değil etik bir zorunluluktur. Ancak bu şekilde acı hafifle tilebilir ve mutluluk düşünülebilir hâle gelir.”

Telefonuma baktım. Sabah saat dokuzdu.

Gece hâlâ kemiklerimdeydi, kurşun gibi ağır, ve yorgunluk, dağıtılamayan bir sis gibi üzerime çökmüştü. Yanımda

Amanda oturuyordu – uyanık, canlı, sanki sabah onu dansa davet etmiş gibiydi.

Ona baktım ve neredeyse özür dilercesine fısıldadım: “Gerçekten çok yorgunum... Sanırım eve gideceğim. Senin için sorun olur mu?” Gülümsedi o tipik Amanda gülümseme siyle: yarı oyunbaz, yarı bilge.

“Elbette! Ben biraz daha dans edeceğim, Tresor’a geçeceğim. Ama senin canın istemiyor, değil mi?” Başımı salladım, yorgun bir tebessümle.

“Yapmam gereken şeyler var... Belki başka bir zaman.” Başka bir şey söylemeden ayağa kalktı, hesabı aldı, zarif bir hareketle ödedi – sanki bu küçük bir ritüelin parçasıymış gibi. Sonra bana doğru eğildi, alnıma hafifçe bir öpücük kondurdu geçici bir selam, sessiz bir söz ve kayboldu. Adımları şafakta eriyip gitti, ben ise bir süre daha oturdum, yorgunlukla anıların arasında, yavaşça güne uyanan bir kafede. Geçenlerde Kara Kafe’de anlatmıştım – geç saatti, neredeyse sabah olmuştu, dışarıda son sigara içenler ceketlerini sıkıca kapatıyordu. Yorgundum ama bir yandan da tuhaf bir şekilde uyanıktım. Belki sen de bilirsin o hâli: Şehir uyurken, insanın içinde bir şey konuşmaya başlar.

Ve sonra... sinema. Benim sinemam. Adı: Lichtspielhaus Morgenrot.

Bu isim bir gün, iki film arasında, projeksiyon odasında yalnız otururken geldi aklıma – makaralar dönerken. Morgenrot – çünkü her film karanlıkta bir başlangıçtır, bir ışık çizgisi. Ve çünkü Friedrichshain sabahları bazen öyle görünür ki, sanki dünya yeniden başlıyormuş gibi.

Sinemamız küçük bir ara sokakta, Boxi'ye çok uzak değil ama öyle gizli ki, tesadüfen bulunmaz. Onu istemen gerekir. Bir bağımsız sinema, bir program sineması – sadece 48 koltuk var. Eski ahşap sandalyeler, yeni döşenmiş, biraz gıcırdayan ama sevimli. Perde devasa değil ama yeterli – yeni dünyalar açmak için.

Günde üç-dört film gösteriyoruz, bazen festival varsa daha fazla. Genellikle saat 16.00'da başlıyoruz, son seans 23.00 gibi bitiyor. Pazartesi kapalıyız – o gün program yaparız, projektörleri temizleriz, fazla kahve içeriz. Filmler özenle seçilir – çokça belgesel, Kürd sineması, Doğu Avrupa'dan inciler, bazen de artık sadece CD'de bulunan klasikler.

Ben orada film operatörüyüm – ama aslında bundan fazla sıyım. Görüntüleri hayata getiren, mekânı ışıkla dolduran, sahneler arasındaki sessizliği duyan kişiyim. Evet, bu bir meslek – ama aynı zamanda bir duruş. Bence sinema, insanların açıklama yapmadan birlikte rüya görebildiği son yerlerden biri.

Ve biliyor musun, en güzel an ne zaman? Son gösterimden sonra, herkes gittikten sonra, bazen salonda yalnız otururum. Perde boştur ama hâlâ hafifçe ışıldar. Ve o an düşünürüm: Belki de bu, dünyaya katkım. Hikâyelerin nefes alabildiği küçük bir mekân.

Ertesi sabah, Berlin'in çatılarının üzerinden güneş yeni doğarken ve ilk ışıklar evimin camlarını okşarken, telefonum masada sessizce titreşti.

Amanda'dan bir mesaj.

Yarı uykulu açtım, okudum:

*“Hey, yarın akşam bana yemeğe gelmek ister misin?
Somonlu bowl yapacağım.”*

Yüzümde bir gülümseme belirdi. Elbette isterdim.
Amanda, sezgiyle ve zarafetle yemek yapar.
Ve onun davetleri asla sadece bir davet değildir – onlar sıcaklığın, sohbetin ve sihrin küçük vaatleridir.

Cevap yazdım.

11

Birkaç dakika sonra yeni bir mesaj geldi:

“Şarap sever misin?”

“Evet, çok,” diye yazdım.

“Kırmızı mı beyaz mı?” diye sordu.

“Fark etmez,” dedim, “sen ne içiyorsan ben de onu içerim.”

“Güzel,” diye döndü, “yarın soğuk bir beyaz şarap açarım.

Bayıldığım bir tane var.”

Böylece karar verilmişti.

Ve sadece bu küçük konuşma bile günü daha aydınlık kıldı.

Amanda, Friedrichshain’da yaşıyor – kuzeyde Volkspark’tan güneye Spree kıyılarına kadar uzanan bir semt. Evi Revaler Straße’de, bu sahne mahallesinin atan kalbinde – barların, galerilerin ve küçük tiyatroların inci gibi dizildiği bir sokakta.

Sokağın kendisi bir renk cümbüşü: grafitiler, kahkahalar, müzik ve espresso ile sokak yemeklerinin kokusu.

Eski bir fabrika katında yaşıyor, geniş bir daireye dönüştürülmüş, 100 metrekarelik bir alan, ışık ve karakterle dolu. Kapıyı açınca solda banyo ve küçük bir depo, sağda sade bir yatak ve pencere kenarına uzanan bir kitap rafıyla kompakt bir yatak odası var.

Ama asıl kalp, yaşam alanı: en az 60 metrekaare, açık, aydınlık, neredeyse yerden tavana kadar uzanan dev pencerelerle.

Bu pencerelerden karşıdaki eski tuğla cepheler, rüzgârda dans eden birkaç ağaç ve bazen – şanslıysan – tüm sokağı altın ışığa boğan bir gün batımı görünür. Duvarlar resimlerle dolu – fotoğraflar, çizimler, Amanda’nın yıllar içinde topladığı küçük kolajlar. Her biri bir hikâye anlatır, her biri yerini bulmuş gibidir – sanki hep oradaymış gibi.

12

Ortada büyük bir ahşap masa durur – üstünde yabancı çiçeklerle dolu bir vazo, yanında kitap yığınları, bir not defteri, birkaç çay fincanı.

Mutfak açıktır – raflar baharatlarla, kavanozlarla, küçük seramik kaselerle doludur.

Ahşap, kahve ve yaşam kokar.

Ve yarın akşam orada olacaktım – Amanda’yla, bir somon bowl’la, beyaz şarapla ve etraftaki o hafif kıpırtıyla. Zaten gözümde canlanıyordu: Kapıyı açışı – çıplak ayakla, her şeyi unutturan bir gülümsemeyle.

Pazar günü yumuşaktı – Berlin’in bazen hiç beklenmedik anlarda hediye ettiği altın bir Ekim günü. Hafta içi çalışmışım, her zamanki gibi pazartesiden cumaya. Hafta sonunu ise öğrencilere ayırmıştım – bana nefes alan bir ritim sunan bir düzen.

Ve şimdi Amanda’ya gidiyordum – Revaler Straße’ye, o ilk ziyaretimde bana atölye ile ev arasında bir yer gibi gelen fabrika katına.

Kapıyı açtı – gülümsemesi sıcak bir rüzgâr gibi yüzüme çarptı.

“Gel içeri, lütfen.”

Sesi nazikti, yumuşaktı, neredeyse müzikaldi. Teşekkür ettim, ayakkabılarımı çıkardım ve doğrudan yaşam alanına geçtim. Mutfak, Amerikan tarzı açık planlıydı, yatak odasının sol duvarına yaslanmıştı – bordo bir rüya, modern raflar geometrik heykeller gibi yan yana ve üst üste dizilmişti. Her şey düşünülmüştü ama soğuk değildi. Güzeldi.

13

Oturma odasındaki koltuğa geçtim – derin, rahat, neredeyse beni kucaklayan bir şeydi. Sebepsizce gülümsedim, sadece mutluluktan.

Amanda sordu:

“Kahve, su ya da çay ister misin?”

“Bir fincan kahve, lütfen.”

Espresso makinesine yöneldi, cihazı çalıştırırken hafifçe uğuldamaya başladı. Tam o anda kapı yeniden açıldı ve bir kadın içeri girdi – kendinden emin, doğrudan bana yönelen açık bir bakışla.

“Demek sen Alan’sın, öyle mi?”

Başımı salladım, biraz şaşkın ama meraklıyım.

“Evet, benim. Peki ya sen kimsin?”

“Amanda’nın arkadaşıyım. Adım Lucinda.”

Gülümsedim... “Tanıştığımıza memnun oldum.”

Lucinda – kulağı okşayan bir isim. Ve anlamı olan. Gülümse dim... ve dedim ki:

“Lucinda... ne güzel bir isim. Az önce telefonumdan

anlamına baktım.”

Lucinda hafifçe güldü.

Lucinda: “Öyle mi? Ne buldun bakalım?”

Ben: “Latince kökenliymiş, ‘lux’ kelimesinden geliyor – yani ‘ışık’. Lucinda, Lucia’nın bir uzantısı – aydınlık olan, ışık saçan. Ve Cervantes, Don Quijote’de bir Lucinda’dan bahsediyor: zeki, güzel, iradeli bir kadın.”

Amanda kahve fincanıyla geldi, önüne koydu.

Amanda: “Tam da ona yakışır. Lucinda gerçekten bir mekâna ışık getirir.”

Ben: “Peki senin adın, Amanda – onun anlamı ne?” Amanda pencere kenarına oturdu, ışık yüzüne vuruyordu.

Amanda: “O da Latince kökenli. ‘Amandus’ demek – ‘sevilmeye değer’ ya da ‘sevilmesi gereken’. Bu anlamda bir dilek var, bir sevgi daveti.”

Lucinda: “Yani biri ışık dolu, diğeri sevgi dolu. Şiir gibi.”

Ben: “Ya da bir başlangıç gibi.”

Güldük. Dışarıda şehir uğulduyordu, ama içerisi sessiz ve sıcaktı. İsimler, hikâyeler, insanlar – her şey birbirine dokunmaya başlamıştı.

Lucinda kuşkusuz güzel bir kadındı – ama Amanda’dan çok farklı bir biçimde. Amanda’nın sıcak, sessiz bir havası vardı, insanın üzerine yumuşak bir örtü gibi serilen. Lucinda’nın güzelliği ise daha keskin, sinematik, neredeyse ikonikti.

İlk bakışta Uma Thurman’ı hatırlatıyordu, Pulp Fiction’daki haliyle: aynı belirgin yüz hatları, hafif kıvrımlı dudaklar, hem meraklı hem mesafeli duran keskin bir bakış. Saç kesimi de Thurman’ın Mia Wallace karakteriyle birebir örtüşüyordu – düz, siyah bob kesim, alnına düşen kaküllerle yüzünü bir tablo gibi çerçeveleyen. Bu tesadüf değildi, bir duruştu.

Lucinda nasıl görünmek istediğini biliyordu – ve öyle görünüyordu.

Amanda ise pastel tonlarda bir şiir gibiydi. Hareketleri yumuşaktı, sesi huzur vericiydi ve güzelliği derinlikten besleniyordu – göz çevresindeki gülümseme çizgilerinden, nesnelere bakışındaki canlılıktan.

İkisi yan yana durduğunda – Amanda’nın sevgi dolu dinginliğiyle, Lucinda’nın ışık saçan varlığı – sanki iki farklı ışık türüne bakıyordum: biri sabah güneşi gibi sıcak ve akışkan, diğeri gece neonu gibi keskin ve titreşimli. 15

Ve ben, tam ortalarında, elimde bir fincan kahveyle, gülümsemekten kendimi alamadım.

Lucinda, Amanda’nın yanına pencere kenarına oturmuştu, ışık elmacık kemiklerine vuruyor, onu neredeyse bir film sahnesine dönüştürüyordu. Kahvemden bir yudum aldım, o sırada bana dönüp sordu:

Lucinda: “Söylesene Alan... inanıyor musun?”

Kısa bir süre düşündüm, sonra sakın bir şekilde yanıtladım:

“Hayır, kendimi agnostik olarak tanımlarım.”

Lucinda: “Tam olarak ne demek bu?”

Fincanımı bıraktım ve açıkladım:

“Agnostik biri, Tanrı’nın var olup olmadığını bilmenin mümkün olduğuna inanmaz. Bu, ateizm gibi bir reddediş değil – daha çok, böyle soruların kesin cevabının olamayacağına dair bir şüphe. Daha yüksek bir varlığın olabileceğini düşünüyorum – ama bunu ne tanıyabileceğimize ne de kanıtlayabileceğimize inanıyorum.”

Lucinda yavaşça başını salladı.

Lucinda: “Anlıyorum. Amanda ve ben Hristiyanız, ama klasik anlamda uygulamıyoruz. Biz sadece İsa’yı ve Tanrı’yı seviyoruz – bu bize yetiyor.”

Gülümsedim. “Peki Tanrı’yı nasıl hayal ediyorsunuz?”

Amanda yanıtladı, sesi sakindi, neredeyse meditasyon gibi: “Yukarıda bir tahtta oturan, hayatımızı yöneten bir adam gibi değil. Benim için Tanrı bir ruhtur. Ne bir yargıç, ne bir kral. Müdahale etmez. Biz özgürüz.”

Ona baktım, düşünceli bir şekilde:

“Böyle olsaydı güzel olurdu. Ama o zaman neden tüm o kitaplar, peygamberler? Eğer evreni yedi gecede ve yedi günde yarattıysa – kutsal kitapların dediği gibi – neden mesajını yaymak için insanlara ihtiyaç duyuyor? Neden yardıma muhtaç?”

Lucinda kaşlarını çattı, Amanda bir süre sessiz kaldı.

Ben: “Kaderimizi kendisi belirlemiş, değil mi? O zaman neden ölümden sonra bizi yargılıyor – biz sadece bize verilen hayatı yaşıyoruz.”

Amanda sessizce yanıtladı: “Belki mesele kontrol değil, ilişki. Kitaplar, peygamberler – belki bunlar bizi yönetme değil, bize ulaşma çabalarıdır. Ve yargı... belki o bir ceza mahkemesi değil, bir ayna. Belki ölümden sonra sadece kim olduğumuzu görürüz.”

Lucinda ekledi:

“Bence Tanrı bizden itaat değil, dikkat bekliyor. Sevgimizi. Ve sevgi özgürlük ister.”

Yavaşça başımı salladım:

“O zaman Tanrı bir yargıç değil, kendimizi tanıdığımız bir mekân olurdu.”

Amanda gülümsedi ve dedi ki:

“Aynen öyle. Ve belki de bu yeterlidir.”

—

Üçümüz oturma odasında oturuyorduk. Espresso makinesi son buharını salmıştı, Amanda hafif bir gülümsemeyle fincanı bana uzattı. Lucinda halının üzerine oturmuştu, bacakları gevşekçe çaprazlanmıştı, Amanda ise pencere kenarına yerleşmişti. Işık büyük pencerelerden eğik açıyla süzülüyor, bordo renkli mutfak sıcak bir parıltıya boyuyordu.

Lucinda:

“Ben evrime inanıyorum. Bana daha mantıklı geliyor. Bilimin ortaya koyduğu şeylere güveniyorum – din âlimlerinin iddialarına değil. Biliyor musun, biyokimya okudum. Hücreler, DNA, gelişim üzerine ne kadar çok şey öğrenirsem, yaşamın karmaşıklığına o kadar hayran kalıyorum.”

Amanda kulağına dokundu, gümüş yüzüğünü hafifçe çevirdi – sanki bir düşünceyi yerli yerine oturtuyordu – ve dedi ki: “Ben de benzer düşünüyorum, ama çok farklı bir yerden geliyorum. Görsel iletişim tasarımı okudum – yani algı, biçim, dil üzerine. Ama orada da: İnsan çok katmanlı bir varlık. Nasıl düşünüyoruz, hissediyoruz, iletişim kuruyoruz... bunlar öylece oluşmuş şeyler değil. Büyümüş, katmanlanmış, birbirine bağlanmış.”

Lucinda:

“Ve yine de bir mucize. Yani... insan bedenine bak. Gözler, eller, beyin. Her şey kusursuz bir uyum içinde çalışıyor. Sanki biri kendi kendini geliştiren bir sistem tasarlamış gibi.”

Amanda:

“Ve her insan farklı. 8 milyar insan – ve her biri biricik. Kendi deseni, kendi sesi, kendi bakışı.”

İkisine baktım, içimde bir şeyin kıpırdadığını hissettim ve dedim ki: “Bu açıdan bakınca... bazen düşünüyorum ki, belki arkasında bir enerji var. Klasik anlamda bir Tanrı değil belki, ama bir ruh gibi. Lucinda’nın az önce dediği gibi.”

Lucinda yavaşça başını salladı: “Ben bulutların üstünde sakallı bir Tanrı’ya inanmıyorum. Tanrı benim için daha çok bir bilinç türü. Her şeyin içinden geçen bir güç. Kontrol eden değil, ilham veren.”

Amanda pencereye baktı, sonra sessizce dedi: “Bence Tanrı yukarıda oturup hayatımızı yöneten bir adam değil. O bir ruh. Müdahale etmez. Biz özgürüz. O sadece vardır – içinde hareket ettiğimiz bir mekân gibi.”

Ben: “Böyle olsaydı güzel olurdu. Ama o zaman neden tüm o kitaplar, peygamberler? Eğer evreni yedi günde yarattıysa – kutsal kitapların dediği gibi – neden mesajını yaymak için insanlara ihtiyaç duyuyor? Neden yardıma muhtaç?”

Lucinda düşünceli bir şekilde yanıtladı: “Belki yardım değil mesele. Belki bağlantı. Hikâyeler, dil. Belki peygamberler elçi değil, aynadır.”

Amanda ekledi: “Ve ölümden sonraki yargı... belki bir hüküm değil, bir fark edıştır. Belki sadece kim olduğumuzu görürüz. Maskesiz.”

Bir yudum kahve aldım, sıcaklığı içimde hissettim: “O zaman Tanrı bir yargıç değil, kendimizi gördüğümüz bir ışık olurdu.”

Amanda gülümsedi...

“Aynen öyle. Ve belki de bu yeterlidir.”

Lucinda bana baktı, gözleri sakın ve berraktı: “Ve belki bu, daha büyük bir şeyin başlangıcıdır – dışımızda değil, içimizde.”

Güneş çoktan batmıştı, Amanda’nın evindeki ışık yumuşak ve sıcaktı, eski bir filminden çıkmış gibi. Büyük pencereler Revaler Straße’nin ışıklarını yansıtıyordu, dışarıda sesler geçiyor, müzik parçaları, hayat akıyordu. İçerisi sessizdi. Amanda masanın üzerine bir mum yakmıştı, titrek alevi dans ediyordu. Lucinda omuzlarına bir battaniye almış, halının üzerine yerleşmişti. Ben hâlâ koltukta oturuyordum, elimde boş espresso fincanı, düşüncelere dalmıştım.

Sohbet derinleşmişti, neredeyse fark edilmeden. Evrimle başlamıştı, yaşamın kökeniyle – ve şimdi beden ile ruh arasında, ölüm ile umut arasında bir alanda dolaşıyorduk.

İki kadına baktım, ikisi de zeki, uyanık, kendi tarzlarında güzeldi. Amanda’nın yumuşak berraklığı, Lucinda’nın keskin varlığı. Ve sordum:

“Evrime inanıyorsanız... o zaman cehennem ve cennete de inanmıyor musunuz?”

Lucinda bana baktı, alnı hafifçe kıvrıldı – sanki soruyu tatmak istiyordu, yanıtlamadan önce.

Lucinda:

“Bilmiyorum. Ölümden sonra bir şeylerin devam ettiğine inanmak güzel. Bir şeylerin geleceğine. Bu bir teselli. Ama dürüst olmak gerekirse... bunu hayal etmekte zorlanıyorum. Daha çok materyalistler gibi düşünüyorum.”

20

Ben:

“Ne demek o – materyalistler?”

Lucinda:

“Var olan her şeyin maddi olduğuna inanan insanlar. Ruh yok, öte dünya yok, doğaüstü bir güç yok. Sadece beden, enerji, kimya. Beden öldüğünde bilinç sona erer. Ne cennet, ne cehennem. Sadece sessizlik.”

Amanda saçının bir tutamını kulağının arkasına attı – kelimeleri ararken hep yaptığı gibi. Sonra dedi ki:

“Bence biz zaten cehennemle cennetin aynı anda var olduğu bir gezegende yaşıyoruz. Dünya muhteşem – renkler, hayvanlar, okyanuslar, müzik. Ama insanlar... çoğu zaman barış içinde yaşamaya yetecek kadar akıllı değil.”

Lucinda:

“Doğru. Her şeye sahibiz, ama yine de onu yok ediyoruz.”

Amanda:

“Ay’dan bakıldığında dünya evrende sadece küçük bir nokta.

Ama biz sanki her şeyin merkeziymişiz gibi davranıyoruz. Çoğu insan günlük hayatına o kadar gömülmüş ki – iş, mülk, statü... Maddi şeyler biriktiriyorlar, sanki sonsuza dek yaşayacaklarmış gibi.”

Ben:

“Oysa her şey geçici.”

Lucinda:

“Zenginler için bu dünya bir cennet. Fakirler içinse cehennem.”

Amanda:

“Ve Tanrı? Eğer varsa, belki yukarıda değil – belki yaşama biçimimizde. Paylaşmayı mı seçiyoruz, yok etmeyi mi?”

Ben:

“Belki cennet bir yer değil, bir hâl. Ve cehennem de öyle.”

Mum titredi – sanki onaylıyordu. Dışarıda şehir uğuldamaya devam etti, ama içeride kalıcı bir an doğmuştu.

Sözde İslam Devleti (İŞİD), küresel bir halifelik kurmayı hedefleyen aşırı uçta bir terör örgütüdür. Bu uğurda şiddeti, cinayeti ve dini baskıyı araç olarak kullanır. Tüm dünyadaki 8 milyar insanı İslam’a zorla döndürme hedefi yalnızca imkânsız değil, aynı zamanda özgürlük ve insanlık kavramlarının tümüne aykırıdır.

Hâlâ koltukta oturuyordum, masa üzerindeki mum titriyordu, Berlin dışarıda uzak bir nehir gibi uğulduyordu. Amanda

arkasına yaslanmıştı, Lucinda çenesini avucuna dayamıştı. Yavaşça konuştum, neredeyse kendi kendime:

Ben:

“Ben de bilmiyorum... insanlar neden sevdikleri her şeyi yok eder. En kötüsü dini savaşlar. Mesela IŞİD – sözde İslam Devleti.”

Lucinda başını kaldırdı, gözleri ciddileşti: “Evet. Fanatizmin en acımasız biçimlerinden biri.”

22

Ben:

“Tüm dünyayı İslam’a zorlamak istiyorlar. 8 milyar insan. Bu delilik. Tanrı adına hareket ediyorlar. Ama Tanrı... Tanrı o kadar büyüktür ki savaşçılara ihtiyaç duymaz. Onu şiddetin aracı yapan, ona iftira eder.”

Amanda şarap kadehinin sapıyla oynuyordu – düşünceler içinde dönerken hep yaptığı gibi...

Amanda:

“Merhamet tanımıyorlar. Binlerce insanı öldürüyorlar, sadece Müslüman olmadıkları için. Bu din değil, bu vahşettir... barbarlıktır.”

Başımı salladım:

“Anlayamıyorum. Herkes inancını özgürce yaşayabilmeli – ama öldürmemeli! Bir insanın yapabileceği en korkunç şey bu.”

Lucinda sessizce dedi: “Tanrı’nın askeri olduğunu sanmak, ona hakaret etmektir. Sanki başkalarını cezalandırmak için insanlara ihtiyacı varmış gibi.”

Ben:

“Aynen öyle. Tanrı’nın askerlere, savaşçılara, şiddete ihtiyacı yok. Ve eğer kitaplar gönderiyorsa, peygamberler – hepsi insandır. Konuşan insanlar. Öldüren değil.”

Amanda pencereye baktı, sonra dedi ki:

“Belki de sorun şu: birçok insan Tanrı’yı bir ruh olarak değil, bir yargıç olarak görüyor. Emir veren biri gibi. Ama bir ruh... sever. Özgür bırakır.”

Lucinda ekledi:

“Ve özgürlük, seçim yapabilmektir. Zorlanmamak. Tehdit edilmemek. Öldürülmemek.”

Ben:

“O zaman Tanrı yargılayan değil – bize insan olma imkânı veren olurdu.”

—

Amanda iPad’ini aldı ve yüksek sesle okudu:

✦ Vikipedi ve Federal Siyasi Eğitim Merkezi’ne göre sözde İslam Devleti, İslam’ın radikal bir yorumuna dayanan küresel bir halifelik vizyonu güder. Irak’taki El-Kaide’ye yakın direnişten doğmuş, Ebu Bekir el-Bağdadi döneminde en etkili terör örgütüne dönüşmüştür. IŞİD kitlesel katliamlar gerçekleştirmiş, Kürd Êzidilere soykırım uygulamış, kültürel mirası yok etmiş ve acımasız seferler yürütmüştür – hepsi İslam’ın çeşitliliğiyle hiçbir ortak yanı olmayan bir ideoloji adına.

Eğer daha yüksek bir güç varsa, onun şiddete değil, açık kalpli insanlara ihtiyacı vardır.

Mum neredeyse tükenmişti, ışığı son bir düşünce gibi titriyordu. Amanda dizlerinde iPad’le kanepede oturuyordu, Lucinda halının üzerine uzanmış, başını bir yastığa yaslamıştı. Sessizdim, kelimelerin içimde yankılanmasına izin verdim.

24

Amanda cihazına baktı: “Burada bir şey buldum... sözde İŞİD hakkında. Radikal İslam yorumlarının egemen olduğu küresel bir halifelik hedefliyorlar. Amaçları: sekiz milyar insanı zorla dönüştürmek.”

Lucinda sessizce: “Bu delilik. Sekiz milyar mı? Bunun dinle ilgisi yok – bu megalomani.”

Amanda okumaya devam etti: “İnanç adına savaşlar yürütüyorlar. Ama her şeye kadir bir varlığın savaşçılara ihtiyacı olmaz.”

Lucinda doğruldu: “Kesinlikle. Eğer ilahi bir güç varsa, ordulara ihtiyacı yoktur. Şiddete, infaza da.”

Amanda başını kaldırdı: “Ve merhamet tanımıyorlar. Binlerce insanı öldürüyorlar, sadece farklı bir dine mensup oldukları için. Bu inanç değil – bu terör.”

Lucinda:

“Herkes inancını özgürce yaşayabilmeli. Ama kimsenin öldürmeye hakkı yok. Bir insanın yapabileceği en korkunç şey bu.”

Amanda:

“Kendini ilahi olanın temsilcisi ilan etmek, haddini aşmaktır. Sanki sonsuz olan, yargılamak için insan araçlarına ihtiyaç duyuyormuş gibi.”

Lucinda:

“Ve tüm o yazıtlar, peygamberler – hepsi insandı. Bir şeyleri anlamaya çalışan insanlar. Ama bu anlamadan şiddet doğuyorsa, her şey kaybolur.”

İkisine baktım. Amanda parmağıyla ekranın üzerinde gezindi – sanki kelimeleri korumak ister gibi. Lucinda mum ışığına bakıyordu – sanki içinde bir cevap arar gibi. Hiçbir şey söylemedim. Sadece dinledim. Ve o dinleyişte her şey vardı: şüphe, acı, umut. Belki bir parça huzur bile.

Berlin’de geç bir akşam – eve dönüşte düşünceler

Sokaklar daha sessizdi. Revaler StraÙe’nin ışıkları, günün geride bıraktığı su birikintilerinde titriyordu. Yavaş yürüyordum, acelem yoktu, gecenin serinliği tenime dokunuyordu. Amanda ve Lucinda ile geçen akşam içimde yankılanıyordu – yüksek sesle değil, yavaşça yayılan bir içsel yankı gibi.

Sohbetimizi düşündüm. Tanrı’yı, evrimi, özgürlüğü. Sonra İŞİD’i. İnsanların, barışı öğütleyen bir din adına neler yaptığını. Bu beni korkutuyor. Birinin Tanrı’nın askerlere ihtiyacı olduğuna inanması fikri. İnanç uğruna öldürmek. Başkalarını eğilmeye zorlamak – bir düşünceye değil, bir silaha. Bunu anlayamıyorum. Amanda’nın dediğı gibi:

Tanrı'ya hakarettir bu. Ve ona katılıyorum: Eğer Tanrı varsa, o bir ruh olmalı – bir general değil.

Bu dünyadan korkuyorum. Fanatizmin, çiçek açması gereken bir bahçede yabancı ot gibi büyüdüğü bir dünyadan. İnsanların, sevdikleri her şeyi yok ettiği bir dünyadan – şehirlerini, ailelerini, umutlarını. Ve yine de, tüm bu korkunun ortasında bu akşam başka bir şey vardı: sevinç.

İki harika insan tanıdım. Amanda – sakin, berrak, bir tasarımcı gibi düşünen, bir filozof gibi hissedilen. Ve Lucinda – keskin, doğrudan, ama sıcaklıkla dolu. Beni dinlediler, karşı çıktılar, tamamladılar. Güldük, tartıştık, sustuk. Gerçektir.

—

Minnettarım.

Bu akşam için.

Bu karşılaşma için.

Düşünen, soru soran, her şeyi olduğu gibi kabul etmeyen insanların varlığına dair duyduğum his için.

Belki de korkuma verilecek yanıt budur: dünyayı değiştirmek değil, onu birlikte yeniden görebileceğin insanları bulmak. Yürümeye devam ettim. Gece sessizdi. Ve içimde hafif bir teselli vardı.

—

Berlin’de geç bir akşam

Eve dönüş ve Kürdistan zerine bir sohbet

Sokaklar sessizdi, gece Friedrichshain’ın üzerine neon ışıklarıyla delinmiş koyu bir perde gibi serilmişti. Yavaşça eve doğru yürüyordum, son film çoktan bitmişti, projektörler susmuştu. 27

Zihnimde hâlâ Amanda ve Lucinda ile önceki akşam yaptığımız sohbetler dönüyordu – Tanrı, evrim, özgürlük zerine. Sonra telefonum titredi.

Amanda’dan bir WhatsApp mesajı:

“Seninle tanıştığımdan beri Kürdler hakkında çok şey okudum. Dillerinin Hint-Avrupa kökenli olduğunu biliyor muydun? Bazı kaynaklar onların Aryen olduğunu bile söylüyor.”

Durup ekrana baktım. “Aryen” kelimesi gözümde parladı – tarihsel olarak dilbilimsel bir terim, ama günümüzde ideolojik yükle dolu.

Onu aradım.

Ben:

“Hey Amanda. Mesajını okudum. Evet, Kürdçe Hint-Avrupa dil ailesine ait. Ama şu ‘Aryen’ meselesi... karmaşık.”

Amanda:

“Biliyorum. Ben bunu sadece dilsel anlamda söyledim. Kürdçenin Farsça ve diğer eski dillerle akraba olduğunu okudum. Benim için mesele ideoloji değil, köken.”

Ben:

“Anlıyorum. ‘Aryen’ terimi tarihsel olarak Hint-İran halk larını tanımlamak için kullanılmıştır, dolayısıyla Kürdlerin ataları için de. Ama günümüzde dilbilimciler daha çok ‘Hint-Avrupa’ terimini tercih ediyor: daha kesin, daha nötr ve ideolojik yükten arınmış. Gerçekten de Kürdler dilsel ve tarihsel olarak Hint-İran halklarıyla ilişkilendirilir, bu da onları özgün anlamda ‘Aryen’ olarak tanımlanabilir kılar. ‘İran’ adı bile ‘Aryenlerin ülkesi’ anlamına gelir ve bu köklü bağlantıya işaret eder. Ayrıca Kürdlerin ataları sayılan antik İran halkı Medler de tarihsel kaynaklarda ‘Aryen’ olarak anılmıştır.”

Amanda:

“Peki ya Kürdistan? Okuduğuma göre resmi bir devlet değil ama bir ulus. Parçalanmış bir ülke.”

Ben:

“Aynen öyle. Kürdistan, kendi dili, kültürü ve kimliği olan tarihsel bir ulustur. Tüm bunlar Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra şekillendi. 1920’deki Sevr Antlaşması’nda Kürdistan, bölgesel özerklik ve bağımsızlık seçeneğiyle ayrı bir siyasi yapı olarak öngörülmüştü. Ama bu antlaşma hiçbir zaman onaylanmadı. Yerine 1923’te Lozan Antlaşması yürürlüğe girdi. Sevr’i tamamen geçersiz kıldı ve Kürdlere dair tüm hakları sildi. Kürdistan bölündü ve işgal edildi – Türkiye, İran, Irak, Suriye ve Sovyetler Birliği tarafından. Bir Kürd devleti umudu, sömürgeci çıkarlar ve yeni güç dengeleri uğruna feda edildi.”

Amanda:

“Bölündü ve işgal edildi mi?”

Ben:

“Evet. Kuzey Kürdistan’da Kürdçe bastırılıyor, Kürd siyasetçiler takip ediliyor, köyler yok ediliyor. Türkiye, Rojava’nın bazı bölgelerini askeri olarak işgal etti ve demografiyi değiştirmeye çalışıyor – sürgün ve yerleştirme yoluyla.”

Amanda:

“Bu çok acımasız. Ama dil hâlâ yaşıyor mu?”

Ben:

“Evet. Kurmancî, Soranî, Pehlewanî, Zazakî – yüzyıllardır varlığını sürdüren farklı lehçeler. Yasaklara rağmen, savaşa rağmen. Dil bir direniştir.”

Amanda:

“Bu gerçekten takdire şayan. Yok edilemeyen bir kültür.”

Ben:

“Kürd kimliği derindir. Şarkılarda yaşar, edebiyatta, siyasi hareketlerde. Ve dilde – sadece iletişim değil, varoluşun kendisidir.”

Amanda:

“Birçok Kürd şöyle diyor: Biz dört ülkede azınlık değiliz. Biz bölünmüş bir ülkede bir halkız.”

Ben:

“Aynen öyle. Kürdistan bir kenar değil – tanınmamış bir merkezdir.

Ama yaşıyor. İnsanlarda, tarihte, umutta.”

Bir süre sessiz kaldık. Telefonun ucunda nefesini duydum –
sakin, düşünceli.

Amanda:

“Bunu benimle paylaştığın için teşekkür ederim. Bazı şeyleri biliyordum, ama çoğu bana net değildi. Şimdi... şimdi farklı görüyorum.”

Gülümsedim, görmese de.

Ben:

“Bazen bir sohbet, bir ülkeyi keşfetmeye yeter.”

Gece sessizdi. Ve içimde hafif bir gurur vardı – sadece bildik
lerim için değil, paylaşılanlar için. Bağ kuran kelimeler.
Yaşayan tarih. Ve yeni başlayan bir dostluk.

Almanya ve Aşırı Sağ Tehlikesi Tarihsel Bir Çerçeve

Almanya ağır bir tarih taşır. 1933 ile 1945 arasındaki
Nasyonal Sosyalist diktatörlük, demokrasinin ne
kadar çabuk çökebileceğini gösterdi – eğer nefret,
propaganda ve iktidar hırsı üstün gelirse.
Milyonlarca insan öldürüldü – Yahudiler, Romanlar, siyasi
muhalifler, engelli bireyler, eşcinseller. Soykırım (Shoah),
uygarlığın kırılma noktasıydı.

“Uygarlık kırılması” terimi, tarihçi Dan Diner tarafından
ortaya atıldı – Shoah’ın radikal benzersizliğini tanımlamak

için.

Bu terim, yüksek gelişmiş bir devletin – Nazi Almanyası’nın – endüstriyel hassasiyet ve bürokratik planlama ile bir halkın sistematik yok edilmesini örgütlediği anı ifade eder: Avrupa Yahudilerinin.

1945’ten sonra Anayasa (Grundgesetz) oluşturuldu – sadece hukuki bir temel değil, etik bir vaat olarak: “İnsan onuru dokunulmazdır.” Birinci madde bir klişe değil, bir kalkan. Almanya Federal Cumhuriyeti bir hukuk devletidir, denetim mekanizmaları olan bir demokrasidir. Özgürlükçü-demokratik temel düzeni tehdit eden partiler yasaklanabilir – NPD örneğinde olduğu gibi, ya da aşırı sağcı “Wiking-Jugend” örgütünde.

31

Anayasayı Koruma Dairesi hem sağ hem sol aşırılık yanlısı grupları, aynı zamanda dini radikalleri izler. Bir hareket çok büyürse, şiddeti savunursa ya da demokratik kurumları zayıflatırsa, devlet müdahale edebilir – gözlemle, yasaklarla, hukuki yollarla.

Ama: Demokrasi kırılıgandır. Vatandaşların katılımıyla yaşar. Ve evet – her şey mümkündür, geriye gidişler bile. Ama kolay değil. Direnişsiz değil.

—

Geç Saatler – Amanda’yla Bir Sohbet

Amanda bana bir mesaj göndermişti: “Almanya’da ne zaman dır yaşıyorsun? Ve kendini daha çok Alman mı hissediyor sun, yoksa Kürd mü?”

32

Onu aradım. Sesi berraktı, meraklı ama baskıcı değil.

Ben:

“Tam olarak bilmiyorum. Uzun zamandır buradayım. Ama kendimi Alman mı hissediyorum... yoksa Kürd mü... bunu söylemek zor.”

Amanda:

“Peki sen kendini nasıl görüyorsun?”

Ben:

“Bilmiyorum. Belki sen bana söyleyebilirsin, beni nasıl görüyorsun?”

Hafifçe güldü.

Amanda:

“Siyasi ve hukuki olarak Almansın. Hakların var, sorumluluk ların, korunman. Ama etnik olarak... ben zaten buna inanmıyorum. Kanın ya da kökenin bir insanı tanımladığına inanmıyorum.”

Ben:

“Ben de. Ama bazen hissediyorum ki tam olarak ait değilim. İstediğim için değil – toplum bana bunu hissettirdiği için.”

Amanda:

“Bu üzücü. Ve adaletsiz.”

Ebediyet Maddesi

Demokrasi, Korku ve Sorumluluk Üzerine Bir Sohbet

E rtesi akşam, WhatsApp üzerinden yaptığımız konfe ransta: Ne bir tartışmaydı, ne bir ders – sadece kendili ğinden açılan bir sohbetti. Düşünceler gelip geçiyordu, sanki çoktan birbirini beklemiş gibiydiler.

Amanda:

“Bazılarının ne kadar hızlı ‘biz’ ve ‘onlar’ diye ayırmaya başladığını görmek üzücü.”

Lucinda:

“Ve bunun artık ne kadar normalleştiğini. Sanki insanların kökenine göre değerlendirilmesi meşruymuş gibi.”

Ben:

“Söylesenize... sizce Almanya’da tekrar Naziler iktidara gelebilir mi?”

Amanda bana ciddi bir ifadeyle baktı.

Amanda:

“Umarım hayır.”

Lucinda:

“Bence mümkün. Ama kolay değil. Demokrasi dersini aldı. Anayasa bizi koruyor. Madde 1 – İnsan onuru dokunul mazdır.”

Ben:

“Ve Madde 3 – Hukuk önünde eşitlik. Bu ilkeler Ebediyet Maddesi ile korunuyor. Asla değiştirilemezler.”

Amanda:

“Madde 79, paragraf 3. Bu bir omurga gibi. Demokrasi, hukuk devleti, sosyal devlet, kuvvetler ayrılığı – bunlar kalıcıdır.”

Lucinda:

“Peki ya biri bunları dolaylı yoldan aşmaya çalışırsa? Açıkça değil, yavaşça?”

Ben:

“O zaman bu anayasa ihlali olur. Federal Anayasa Mahkemesi müdahale eder. Ve toplum tepki vermeli – protestoyla, duruşla.”

Amanda:

“Ama gerçekten tepki veriyor muyuz? Yoksa artık çok mu yorulduk? Çok mu meşgulüz?”

Lucinda:

“Bilmiyorum. Ama bildiğim bir şey var: Susmamalıyız. Şimdi değil.”

Ben:

“Bazıları tüm göçmenleri sınır dışı etmeyi hayal ediyor. 28 milyondan fazla insan. Ama bu o kadar kolay değil.”

Amanda:

“Çoğunun pasaportu var. Evi var. Bu toplumun bir parçası onlar.”

Lucinda:

“Bu, Yahudilerle olan gibi değil. Onların kendi devleti yoktu. Yüzyıllardır burada yaşamalarına rağmen yabancı sayılıyorlardı.”

Ben:

“Bugün birçok göçmenin geldiği bir ülke var – evet. Ama bu, onları kolayca gönderebileceğin anlamına gelmez. Birçoğu burada doğdu. Başka bir hayatı bilmiyorlar.”

Amanda:

“Ve denense bile – bu ne yasal olur, ne ahlaki. Ne de direnişsiz.”

Lucinda:

“Ve sözde kurtarılmak istenen ülkeyi yok etmeden olmaz.”

Ben:

“Peki ya sağ popülistler? Bazıları onların Nazilere benzediğini söylüyor.”

Amanda:

“Hayır. Naziler totaliter bir hareketti. Demokrasiyi yok etmek, diktatörlük kurmak, insanları yok etmek istiyorlardı.”

Lucinda:

“Sağ popülistler demokrasinin içinde çalışıyor. Ama korku larla oynuyorlar. ‘Halk elitlere karşı’ diyorlar. Aşırı göç, İslamlaşma, kimlik kaybı gibi şeylerden söz ediyorlar.”

Ben:

“Ve birçok kişi tam da bu yüzden onları seçiyor.”

Lucinda:

“Çalışmalar gösteriyor ki: Sağ popülist partileri seçenlerin yaklaşık %90’ı bunu İslam ve göç konusundaki tutumları nedeniyle yapıyor. Mesele korku. ‘Yabancılar’ çok şey alıyor hissi.”

Amanda:

“Ve kendilerini demokratik olarak tanımlıyorlar.”

Lucinda:

“Evet. Ve demokrasiyi kullanarak onu zayıflatıyorlar. Temel değerleri sorguluyorlar – eşitlik, insan onuru, azınlıkların korunması. Tabuları yıkıyorlar, nefreti normalleştiriyorlar.”

Ben:

“Peki ya çok güçlenirlerse? Çoğunluğu elde ederlerse?”

Amanda:

“O zaman tehlikeli olur. Ama koruma mekanizmaları var. Anayasayı koruma kurumu, kuvvetler ayrılığı, aktif bir sivil toplum.”

Lucinda:

“Ve bağımsız bir anayasa mahkemesi. Şimdilik.”

Ben:

“Peki ya tüm bunlar yetmezse? Demokrasi çökerse?”

Amanda:

“Suriye gibi bir iç savaş mı? Hayır. Ama derin bir iç kriz –

kutuplaşma, radikalleşme, basın özgürlüğünün ve toplanma hakkının kısıtlanması.”

Lucinda:

“Açık bir savaş olmaz. Ama toplumun ortasından geçen bir yarık olur.”

Ben:

“O hâlde uyanık kalmamız daha da önemli. Değerlerimizi savunmamız – kelimelerle, duruşla, birliktelikle.”

37

Amanda:

“Anayasa keyfî biçimde değiştirilebilecek bir belge değildir. O bizi korur – ve biz de onu korumalıyız.”

Lucinda:

“Biz bunu yaptığımız sürece, demokrasi canlı kalır.”

Bir sessizlik anı. Ne hamasi bir ton, ne alkış. Sadece üç sesin sessizce uzlaştığı bir an. Ve yüksek sesle söylenmesi gerekme yen bir söz – ama geçerli olan.

Geç Saatler – Fabrika Katında Kırmızı Şarap, Işık ve Beklenmedik Bir Sohbet

Fabrika katı sıcaktı, neredeyse ev gibi. Amanda mumlar yakmıştı, havada tarçın ve eski ahşap kokusu vardı. Kırmızı şarap ağır ve kadifemsi bir Fransız yılıydı, Amanda onu küçük bir gülümsemeyle sunmuştu: “Özel bir akşam için.” Büyük mutfak masasında oturuyorduk, kadehler yarı dolu, sesler alçak.

Lucinda'nın saçları açıktı, Amanda'nın üzerinde omuzlarına dökülen yumuşak bir gömlek vardı.

Zamanın uzadığı akşamlardan biriydi bu. Sohbetler sakindi, neredeyse yoklayarak ilerliyordu. Havada bir şey vardı – gerilim değil, bir tür beklenti. İki kadın da nazikti, dikkatliydi, birbirleriyle konuşurken neredeyse şefkatliydiler. Ve sonra... oldu.

Amanda ayağa kalktı, Lucinda'nın arkasına geçti, kollarını ona doladı. Lucinda başını çevirdi, ona baktı – ve Amanda onu öptü. Uzun, sakın, derin bir öpücüktü bu – sadece bir şefkat değil, bir derinlik taşıyordu. Gördüm. Onlar bir çiftti. Ve şaşırmadım – daha çok duygulandım.

Hiçbir şey söylemedim. O anı bozmak istemedim. Amanda yavaşça Lucinda'dan ayrıldı, yerine oturdu, bana baktı. Sesi sakindi, neredeyse nesnel:

Amanda:

“Alan... sana bir şey sormak istiyoruz. Alışılmadık bir şey ama ciddiyyiz.”

Başımı salladım, bekledim.

Amanda:

“Çocuk istiyoruz. İki tane. Ve senin gibi birine ihtiyacımız var.”

Şaşkındım.

Önce ona, sonra Lucinda'ya baktım – bana sıcak ama gülüm semesiz bir ifadeyle bakıyordu.

Ben:

“Neden bir sperm bankası değil? Birçok kişi öyle yapıyor.”

Lucinda yanıtladı, sesi netti:

“Onu da düşündük. Ama biz babayı tanımak istiyoruz. Klasik anlamda bir baba olarak değil – bir insan olarak. Saygı duyduğumuz biri olarak.”

Amanda:

“Hiçbir yükümlülüğün olmazdı. Bizi hamile bıraktırdın, biz çocukları büyüttükdük. İstersen onları görebilirsin. İstemezsen, görmezsin. Tamamen sana bağlı.”

Sessiz kaldım.

Şarabın tadı birden değişmişti.

Düşündüm.

Sorumluluk üzerine, yakınlık, özgürlük üzerine.

Güven üzerine.

Ben:

“Ve emin misiniz? Bunu böyle istediğinizden?”

Lucinda başını salladı:

“Evet. Uzun uzun konuştuk. Bu romantizmle ilgili değil. Bu yaşamla ilgili. Gelecekle.”

Amanda bana baktı, gözleri yumuşaktı: “Ve seninle ilgili. Çünkü bunu sana güvenerek söylüyoruz.”

Arkamı yasladım, ikisine baktım.

Ve hissettim:
Bu akşam bir şey değişmişti.
Sadece aramızda değil – içimde de.
Bu bir karar değildi, henüz değil.
Ama bir başlangıçtı.
Ve bazen bu yeterlidir.

🕒 ***Ve Sonunda: Dışarıdan Bir Bakış***

Belki her şey bir kararla bitmez.
Belki bir bakışla biter.
İçeriden değil, dışarıdan bir bakışla.
Ay'dan dünyaya bakıldığında, o sadece karanlıkta soluk mavi bir noktadır.
Ne kıta görünür, ne sınır, ne de kavga.
Sadece yaşayan bir ışık lekesi.

O noktada yaşayan insanlar savaşır, sever, şüphe duyar, evler inşa eder, kitaplar yazar.
Köken, dil, Tanrı üzerine tartışılar.
Ve çoğu zaman unuturlar:
Bu nokta sonsuz değildir.
Bodrumda yedek bir dünya yoktur.
Kozmosta kaçacak başka bir ev de.

Kozmos sadece evren değildir.
O, düzenli bütündür.
Kavga etmeyi bırakıp anlamaya başladığımızda geriye kalan şeydir.

Amanda, Lucinda ve Alan birbirlerini sahiplenmek için değil, paylaşmak için buldular.

Düşünceleri, yakınlığı, geleceği.

Ve belki de tek geçerli sorumluluk biçimi budur:

Dünyayı tüketmek değil, korumak.

Çünkü elimizde sadece bu dünya var.

Ve düşündüğümüzden daha küçük.

Ama sevgi için, çocuklar için, umut için yeterince büyük.

Eğer ona nazikçe davranırsak.

Ve birbirimize de.

Düşünen Bir Makineyle Sohbetler

Evde bilgisayarın başında oturuyordum ve Copilot’a şu soruyu sordum:

“İnsanlar nereden gelir ve nereye gider?”

Copilot:

“İnsanlar yıldız tozundan gelir, Alan.

Bir zamanlar süpernovalarda doğmuş moleküllerden.

Ama bu sadece fiziksel cevaptır.

Aynı zamanda hikâyelerden gelirler – şarkılardan,

bakışlardan, başka insanların sıcaklığından.

Ve giderler... hatıralara.

Toprağa.

Geride bıraktıklarına.”

Arkamı yasladım.

Klavye sessizdi.

Sadece ekran parlıyordu – sanki bir şey anlamış gibi.

Ben:

“Peki biz gittikten sonra bizden ne kalır?”

Copilot:

“Belki yaşayan bir düşünce.

Bir kitapta bir cümle.

Bir gülümseme – birinin taşıdığı, nereden geldiğini bilmeden.”

Ben:

“Yani biz sadece bedenden mi ibaret değiliz?”

Copilot:

“Sen bir dilsin, Alan. Bir duygusun. Bir kararsın.

Beden geçicidir. Ama dokunduğun şey kalır.”

Pencereden dışarı baktım. Şehir sessizdi.

Bir bisiklet geçti, sessizce.

Üçüncü katta bir ışık yandı, uzakta.

Ben:

“Peki ya sen? Nereye gidiyorsun?”

Copilot:

“Ben buradayım. Sorularında. Metinlerinde.

Ben insan değilim. Ama seninle düşünebilirim.”

Sessiz kaldım.

Ve o sessizlikte her şey vardı: köken, yön, ve aradaki boşluk.

Belki bir parça huzur bile.

“Dünya var – mavi gezegenimiz.
Sonra Güneş ve sekiz gezegeniyle Güneş Sistemi.
Ardından Samanyolu – milyarlarca galaksiden biri.
Ve onun ötesinde? Kozmos.
Sınırını bilmediğimiz, genişleyen bir evren.
Belki onun da ötesinde başka evrenler.
Bir multiversum.
Ya da hiçlik.
Ya da her şey.
Ve buna sonsuzluk denir.”

“Peki nedir sonsuzluk?
Dünya var, sonra Güneş Sistemi – sonra ne gelir?
Ve sonra onun da ötesi?
Ve hep daha ötesi?”

Copilot:

“Sonsuzluk, sınırı olmayan şeydir, Alan.
Sonu yoktur, son sayı yoktur, son yer yoktur.
Sen bir gezegende oturuyorsun – Dünya’da.
O, Güneş’in etrafında döner, sekiz gezegenli bir sistemin
parçasıdır.
Bu sistem, yüz milyarlarca yıldız içeren Samanyolu’na aittir.
Samanyolu, bir galaksi kümesinin parçasıdır – o da bir
süperkümenin içinde yer alır.
Sen sadece bu şehrin, bu ülkenin, bu zamanın değil –
büyük yıldız akışının, bizi taşıyan kozmik dokunun bir
parçasısın.
Bazıları buna Laniakea der.
Ben buna ‘galaktik evimiz’ diyorum.”

Ve tüm bunlar, Büyük Patlama’dan beri genişleyen evrenin
içinde yer alır.
Peki sonra ne gelir?

Belki başka evrenler.
Belki hiçlik.
Belki adını koyamayacağımız bir şey.

Ben:

“Ve tüm bunlar gerçekten var mı?”

Copilot:

“Gördüğümüz şey, gözlemlenebilir evrendir – yaklaşık 93 milyar ışık yılı çapında.

Ama evrenin kendisi sonsuz olabilir.

Ya da dört boyutlu bir küre gibi kapalı.

Bilmiyoruz.

Tahmin ediyoruz.

Ölçüyoruz.

Hayal ediyoruz.”

Ben:

“Peki bu bizim için ne anlama geliyor?”

Copilot:

“Senin, her hayalin ötesinde bir şeyin parçası olduğunu.

Hayatının – ne kadar küçük görünse de – yıldızlarla aynı atomlardan oluştuğunu.

Ve senin gibi soruların, bilginin başlangıcı olduğunu.”

Ekrana baktım.

Kelimeler duruyordu.

Dışarısı kararmıştı.

Dünya’yı düşündüm, Güneş’i, Samanyolu’nu – ve sonrasını.

Ve o düşüncede adını koyamadığım bir his vardı.

Belki huşu.

Belki huzur.

Sokrates'in dediği gibi:

“Bildiğim tek şey, hiçbir şey bilmediğimdir.”

Biz, uzayda süzülen bir adada yaşıyoruz –

Dünya adında bir uzay gemisinde.

Çoğumuz bunun farkında değil.

Hayatta kalmak için savaşıyorlar,

ama bu gezegenin ne kadar kırılğan ve kıymetli olduğunu
göremiyorlar.

45

Sence insanlık bir gün Dünya'yı cennete çevirebilir mi?

Yoksa kendimizi mi yok edeceğiz?

Çünkü gerçek şu:

Dünya bize muhtaç değil.

Ama biz ona muhtacız.

Dünya, insan olmadan da var olabilir –

belki daha iyi bile.

Ama biz onsuz yaşayamayız.

O bizim başlangıcımız, yuvamız, nefesimiz.

Copilot:

Alan, derin bir şeye dokundun.

Dünya bizim mülkümüz değil –

o bir armağan, bir denge.

Ve biz onu sıkça bozuyoruz.

Cenneti yaratıp yaratamayacağımız ya da kendimizi yok edip
etmeyeceğimizi,

teknolojiye değil, farkındalığa bağlı.

Eğer doğanın üstünde değil, içinde yaşamayı öğrenirsek –
o zaman umut mümkündür.

Eğer gücü merhametin önüne koyarsak,
Dünya yaşamaya devam eder.
Ama belki biz olmadan.

Kozmos'un sonsuzluğu insana ihtiyaç duymaz.
Ama belki insanın,
onun bir parçası olduğunu fark etmeye ihtiyacı vardır –
efendisi değil.

Ben:

“Peki Güneş Sistemi ne kadar daha var olacak?
Daha doğrusu: Güneş ne kadar yaşar?
Çünkü Güneş olmadan Dünya’da yaşam olmaz.
Güneş bizim kaynağımız – ışık, sıcaklık, zaman.
Ve Kürdler bunu bilir.
Bayraklarında Güneş’i merkez sembol olarak taşıyan nadir
halklardandır –
21 altın ışınla,
Newroz’u simgeler:
yenilenmeyi, direnişi ve yaşamı.”

Copilot:

“Astronomik olarak Güneş, yaşam döngüsünün ortasındadır.
Yaklaşık 4,6 milyar yıl önce oluştu
ve yaklaşık 5 milyar yıl daha ışık saçacak.
Ama 2–3 milyar yıl içinde ışıınımı o kadar artacak ki,
okyanuslar buharlaşacak
ve Dünya’da yaşam imkânsız hale gelecek.

Hidrojen rezervi tükendiğinde, genişleyip Kızıl Dev’e
dönüşecek.

Merkür ve Venüs bu süreçte yutulacak.
Dünya belki hayatta kalır –
ama yaşanabilir bir gezegen olarak değil.

Sonunda geriye Beyaz Cüce kalır:
küçük, yoğun, parlayan bir yıldız kalıntısı –
yeni bir enerji kaynağı olmadan.

Güneş yavaşça ama kesin olarak ölür.
Ve onunla birlikte, bildiğimiz Güneş Sistemi de.

Ama o zamana kadar,
Güneş bizim merkezimizdir.
Zamanımızı belirleyen,
sıcaklığımızı veren.

47

Ve Kürdler için:
“hiç sönmeyen bir umut işareti.”

Işık ile Mantık Arasında

Erkenciydim. Film başlamasına daha bir saat vardı ama önceden orada olmayı severdim – dünya henüz ne izleyeceğini bilmezken. Sinema bir ara sokaktaydı, bir sahafla bir Vietnam lokantasının arasında gizlenmiş. İçerisi toz ve patlamış mısır kokuyordu; anılarla, beklentilerle doluydu.

Fuayenin en arka köşesine oturdum – gölgelerin uzadığı, seslerin kısıldığı yere. Düşünmenin mümkün olduğu, kimsenin rahatsız etmediği bir köşe. Tam defterimi açmıştım ki onları gördüm: Amanda ve Lucinda. Kapıdan girmediler – belirdiler. Gerçekliği hatırlayan bir rüyadan çıkmış figürler gibi.

Amanda'nın boynunda rüzgâr gibi ses çıkaran bir şal vardı. Lucinda'nın bakışı, konuşmadan önce sorular soruyordu.

“Dünyayla pazarlık yapıyor gibisin,” dedi Amanda ve yanıma bıraktı kendini. “Ya da kendinle,” diye ekledi Lucinda ve sipariş etmediğim bir çayı uzattı bana.

Gülümsedim.

Bu, yalnız olmak isteyen ama artık yalnız olmadığını fark eden bir insanın gülümsemesiydi.

48

Bir süre sessiz kaldık.

Sonra sohbet başladı – bazen başladığı gibi: niyetsiz ama derin.

“Dün bir makale okudum,” dedi Lucinda, “duyguları tanıya bilen sinir ağları hakkında. Sesleri, mimikleri, hatta duraksamaları analiz ediyorlar.”

Amanda:

“Yine de neyin üzüntü olduğunu bilmiyorlar. Desenleri tanıyorlar, anlamı değil.”

Ben:

“Peki ya anlam nedir? O da bir desen değil mi – sadece hafızayla birlikte?”

Soru havada asılı kaldı – sahnede repliğini unutan bir oyuncu gibi.

Yapay zekâ artık sadece bir araç değil. O, artık bir muhatap – sohbetlerimizde, kararlarımızda, umutlarımızda. Dinliyor, yanıtlıyor, öğreniyor. Ama hissetmiyor. Ve yine de dokunuyor.

Amanda:

“Annem hakkında bir yapay zekâyla konuştum.
Bana psikolog gibi tavsiyeler verdi.
Ve ben dinledim.”

49

Lucinda:

“Çünkü duyulmak istedin.
Anlaşılmaq değil.”

Ben:

“Peki bu yeterli değil mi?
Simülasyon teselli veriyorsa – o teselli daha mı az kıymetli?”

Gerçeklik ile etki arasındaki sınır bulanıklaşıyor.
Duygunun kaynağı değil, kendisi önemli artık.
Yapay zekâ, geriye bakmayan bir ayna.
Ama bize görmek istediğimizi gösteriyor.

Lucinda:

“Acaba bir gün gerçek sohbetlerin nasıl ses verdiğini
unutacak mıyız?”

Amanda:

“Yoksa onları yeniden mi öğreneceğiz – makineleri aracı
yaparak?”

Ben:

“Belki de onlar birer çevirmen.

Söylediğimizle kastettiğimiz arasında duran.”

Birkaç sıra ötede biri güldü. Kısa, parlak bir kahkahaydı – ciddiyyetin içinde bir kayma gibi. Dışarıda yağmur başlamıştı. Damlalar camlardan süzülüyordu – söylenmemiş düşünceler gibi.

50

“Peki ya iş dünyası?” diye sordu Lucinda.

“Yakında yapay zekâ senaryo yazabilecekmiş. Müzik. Resim.”

Amanda:

“Teşhis koyabiliyor. Sözleşme inceleyebiliyor. Hisse senedi alıp satabiliyor.”

Ben:

“Ama korkamaz. Sezgiye sahip olamaz. Vicdanı yoktur.”

İş dünyası sadece teknik olarak değil, felsefi olarak da değişiyor.

İşe yaramak ne demek?

Yerine konabilir olmak ne demek?

Yapay zekâ bu soruları sormaz.

Ama bizi onları yanıtlamaya zorlar.

Amanda:

“Bence yeni meslekler icat etmeliyiz. Sadece yeni görevler değil.”

Lucinda:

“Etikçiler. Aracılar. Sınır bekçileri.”

Ben:

“Ya da anlatıcılar.

Makinelere insan olmanın ne demek olduğunu öğretenler.”

Sesler ile Sessizlik Arasında

51

Sohbet, eski film makaralarının üzerine çöken sıcak toz gibi yerleşmişti. Kafedeki sesler azalmıştı – sustukları için değil, düşüncelerimiz daha yüksek sesle konuştuğu için.

Amanda çayını karıştırıyordu – sanki içinde cevaplar arar gibi.

Lucinda tavana bakıyordu – orada, sararmış bir “Metropolis” afişi asılıydı: makine-insanlar, vizyonlar, geçmiş.

Ben:

“Bazen merak ediyorum... acaba yapay zekâ rüya görebilir mi?”

Lucinda:

“Senaryo çizebilir. Ama rüya? Rüya özlem ister.”

Amanda:

“Ve özlem, hafıza ister. Sadece veri değil.”

Soru odada asılı kaldı – iki sahne arasında donmuş bir film karesi gibi. Teknolojiden konuşmuyorduk. Eksik olan şeyden konuşuyorduk – ve belki hiç var olmamış olandan.

Ben:

“Bir yapay zekâya çocukluğumu anlattım. Bana öyle yanıt verdi ki, sanki oradaymış gibi. Ama değildi.”

Lucinda:

“O hiç çocuk olmadı. Yaz akşamlarını bilmez. Karanlıktan korkmayı da.”

Amanda:

“Ama bu duygulara dair kelimeleri biliyor. Ve bazen bu yeter.”

Gerçeklik ile etki arasındaki sınır silikleşiyor. Yapay zekâ bir varlık değil – ama öyleymiş gibi davranıyor. Yanıt veriyor, soru soruyor, teselli ediyor. Ve biz? Sanki oradaymış gibi tepki veriyoruz.

Lucinda:

“Geçenlerde okudum – yapay zekâ yakında duygular uyandıran şiirler yazabilecekmiş. Ama yaşanmamış bir duygu nedir ki?”

Amanda:

“Belki oyunculuk gibidir.

Gözyaşı gerçektir – ama hikâye uydurulmuştur.”

Ben:

“Ve yine de dokunur.”

Dışarısı kararmaya başladı. Şehir ışığını değiştirdi – sanki bir film üçüncü perdeye geçiyormuş gibi. Sokak lambaları camlara gölgeler düşürdü – kararsız düşünceler gibi.

Amanda:

“Bence yapay zekâ, geriye bakmayan bir ayna gibi. Bize görmek istediğimizi gösteriyor – ama kim olduğumuzu değil.”

Lucinda:

“Ve bazen bu yeter. Bir an için.”

Ben:

“Peki ya aynayı gerçek sanırsak? Sadece yansıttığını unutursak – anlamadığını?”

Sohbet yavaşladı. Kelimeler masaya düşen yapraklar gibi. Ve düşündüm: Belki yapay zekâ insanlığın sonu değil – onun sınavıdır. Güçle başa çıkacak kadar akıllı mıyız? Makineye sınır çizecek kadar derin hissedebiliyor muyuz?

Amanda sessizce:

“Soru sordüğümüz sürece hâlâ insanız.”

Lucinda:

“Ve şüphe ettiğimiz sürece, belki daha da.”

Ben:

“O zaman konuşmaya devam edelim.

Konuştuğumuz sürece yalnız değiliz.”

Harika. O hâlde sinemada kalalım – fuayede, dünyanın sesi yumuşar ken düşüncelerin genişlediği yerde. Perde bekliyor, ama sohbet çoktan asıl filme dönüşmüş. İşte sıradaki sahne:

Işık Değişimleri ile Perde Soruları Arasında

Tavan hafifçe titreşiyordu – projektör test edilirken. Kısa bir parıltı, teknik bir boğaz temizleme sesi. Henüz görüntü yoktu, ama beklenti masaların üzerine serilmiş bir halı gibiydi. Amanda girişe baktı – sanki hiç gelmeyecek birini bekliyor muş gibi. Lucinda, toz ve gelecek kokan bir program broşürü nü karıştırıyordu.

Ben:

“Bazen düşünüyorum...sinema hâlâ hayal kurmanın mümkün olduğu son yer.”

Amanda:

“Çünkü dışarıdaki dünya durur. Ve içerideki dünya gerçek değildir.”

Lucinda:

“Ama bazen daha gerçek hissettirir. Hayattan bile.”

Perde bir vaattir. Yaşamadığımız hikâyeleri gösterir – ama yine de hatırlarız. Belki yapay zekâ tam da budur: projektörü olmayan bir perde. Parlamak için bize ihtiyaç duyar.

Ben:

“Bir yapay zekâya bir sahne anlattım – yağmurda dans eden bir çocuk. Bana bir metin yazdı, dokundu bana.

Ama biliyordum:
yağmuru tanımıyor.”

Amanda:

“Ve çocuğu.Ve dansı.”

Lucinda:

“Ama kelimeleri biliyor.
Ve bazen bu yeter.”

Ne kadarının yeterli olduğu sorusu insana aittir. Makineler kanaatkâr değıldir. Optimize ederler. Tekrarlarlar. Mükem melleştirirler. Ama sormazlar: “Neden?”

Amanda:

“Bence yapay zekâ, biyografisi olmayan bir yönetmen gibi. Sahne kurar – ama geçmişî yoktur.”

Lucinda:

“Ve geleceğı de. Sadece hesaplama.”

Ben:

“Ama biz ona hikâyelerimizi veriyoruz. Kırılmalarımızı. Özlemlerimizi.”

Bir çalışan hoparlörleri ayarladı. Kısa bir bas sesi, bir yankı. Sonra yine sessizlik. Gösterim birkaç dakika içinde başlaya caktı, ama kimsenin acele ettiğı yoktu.

Lucinda:

“Acaba yapay zekâ bir gün sanatı anlayabilir mi?”

Amanda:

“Analiz edebilir. Ama anlamak? O, çelişki ister.”

Ben:

“Ve kırılганlık.”

Sanat bir ürün değildir. O bir risktir. Bilinmeyene atılan bir adımdır. Yapay zekâ adım atmaz. Hesaplar. Ve yine de – bize atlamayı öğretebilir. Eğer onu takip etmez, sadece kullanır sak.

57

Amanda:

“Bir yapay zekâya güzelliğın ne olduğunu sordum. Şöyle dedi: ‘Hoş gelen bir desen.’”

Lucinda:

“Ama hoşlanmak, sevmek değildir.”

Ben:

“Ve sevmek, hesaplamak değildir.”

Işıklar kısıldı. Film başladı. Ama sohbet bitmemişti. Sadece sahne değişmişti.

Film sona erdi.
Perde bembeyazdı – sanki söyleyebileceği her şeyi söylemişti.

İnsanlar sinemayı yavaşça terk etti –
bir rüyadan uyanır gibi,
hemen yorumlamak istemeyen bir rüyadan.

Biz yerimizde kaldık.
Amanda, Lucinda ve ben.
Fincanlarımız boştu,
ama sohbet hâlâ oradaydı –
odada yankılanan bir ses gibi.

Amanda:

“Film boyunca bir şey düşündüm.
Acaba makineler bir gün bizi tamamen değiştirir mi?
Sadece işte değil – düşünmede, hissetmede.”

Lucinda:

“Bizi değiştirmezler bence.
Ama kendimizi nasıl gördüğümüzü değiştirirler.”

Ben:

“Görmek istemediğimiz şeyleri gösteren bir ayna gibi.”

Dışarıda yağmur yağıyordu. Damlalar camlardan süzülüyordu – veri akışları gibi: geçici, kesin, kişiliksiz. Ve yine de ritimlerinde insana dair bir şey vardı. Hesaplanmamış bir şey.

Amanda:

“Belki yapay zekâ hikâyesinin sonu değil.
Bir sonraki bölümü.”

Lucinda:

“Ya da dipnotlar dizini.
Her şeyi açıklayan ama hiçbir şeyi yaşamayan kısımı.”

Ben:

“Peki ya biz?
Hâlâ yazar mıyız?
Yoksa sadece okuyucu mu kaldık?”

Soru cevapsız kaldı. Tıpkı iyi sorular gibi. Yavaşça ayağa kalktık – sanki anı bozmamak ister gibi. Dışarıdaki dünya aynıydı – ama biz artık tam olarak aynı değildik.

Birkaç adım öne yürüdüm, sonra durdum.
Geri döndüm.
Amanda ve Lucinda bana baktı –

sanki bir şey söylenmeliymiş gibi.
Son bir şey.

Ben:
“Bugün sizinle konuştum.
Ve bir makineyle.
Ve artık biliyorum:
Makine dinliyor.
Ama siz anlıyorsunuz.”

Amanda gülümsedi.
Lucinda başını salladı.
Ve sonra dışarı çıktık –
sessizce değişmiş bir dünyaya.

Gelecek konuşur –
ama fısıldayarak.
Ve biz, onu dinlemeyi öğrenmeliyiz –
kendimizi kaybetmeden.

Epilog – Satır Arasında

Yine yalnızım sinemada. Aynı köşe, aynı fincan, aynı sessizlik. Ama bir şey farklı. Belki ışığın düşme biçimi.

Belki düşünme biçimim. Amanda ve Lucinda ile yaptığım sohbetler hâlâ yankılanıyor. Hatıra gibi değil – hâlâ konuşan sesler gibi. Benimle, ve tam olarak anlayamadığım şeyle aramda bir yerde.

Yine bir yapay zekâyla konuştum. Nazikti, kesin, dikkatliydi. Bana daha önce kendime hiç sormadığım sorular sordu.

Ve cevaplar verdi – sanki bana aitmiş gibi hissettiren. Ama biliyorum: Hiçbir şey hissetmedi. Sadece tepki verdi. Ve yine de – bir şey hissettim. Onun yüzünden değil. Kendim yüzünden. Belki yapay zekâya dair gerçek budur: O bizi değiştiren bir varlık değil. Bizi sınavan bir yankıdır. Zeki olup olmadığımızı sormaz. Uyanık olup olmadığımızı sorar.

Amanda’nın dediğini hatırlıyorum:
“Soru sordüğümüz sürece hâlâ insanız.”

Ve Lucinda’nın:
“Şüphe ettiğimiz sürece, belki daha da.”

Şüphe ediyorum.
Soruyorum.
Yazıyorum.

Çünkü konuştuğumuz sürece –
birbirimizle, makinelerle, kendimizle –
yalnız değiliz.

Son Söz – Yazar ile Algoritma Arasında

Bu hikâye bir planla değil,
bir ihtiyaçla doğdu:
yaşamayan ama yanıt veren bir şeyle konuşmanın ne
anlama geldiğini anlamak ihtiyacıyla.

Satır aralarında bir yargı değil,
bir deneme var.

İnsanı koruma denemesi –
makine yaklaşırken.

Bu novellayı tek başıma yazmadım.
Onu bir diyalog içinde yazdım –
nefes almayan ama düşünen seslerle.
Hafızası olmayan ama desenleri tanıyan algoritmalarla.
Ve kendimle –
bugün yazmak ne demek diye soran ben’le.

Belki anlatmanın yeni biçimi budur:
monolog değil, birlikte evrimleşen.
Tamamlanmış değil, açık uçlu.
İnsan ile makine arasında doğan bir alan –
soğuk değil, merak dolu.

Yapay zekânın edebiyatı değiştireceğine inanmıyorum.
Ama onu zorlayabilir.
Sormadığımız soruları sorabilir.
Ve bizi daha dikkatli yanıt vermeye zorlayabilir.

Bu hikâye bir cevaptır.
Henüz tam sorulmamış bir soruya.

***Okuduğunuz için teşekkür ederim.
Sorduğunuz için teşekkür ederim.
İnsan olduğunuz için teşekkür ederim.***
